

SAMİMİ BİR DİNDAR;

ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	4
Atatürk'ün İslamiyet'e Bakışı.....	6
Atatürk'ün Dindar Kişiliği.....	8
Nasıl Bir Millet İstemiştir?.....	29
Yakınlarının Dilinden.....	31
Laiklik İlkesi ve İslam.....	34
Atatürk ve Türk Kadını'nın Hakları.....	37
Sonuç	39

Gerek Atatürk'ü yakından tanıyan kişilerin aktardıkları bilgiler, gerekse Atatürk'ün hayatını anlatan güvenilir kaynaklar incelendiğinde, Atatürk'ün sarsılmaz bir Allah inancına sahip, Kuran'ı Kerim'i kendisine rehber edinmiş samimi bir Müslüman olduğu görülecektir.

Bu yazıda, Atatürk'ün samimi bir dindar olduğu gerçeği gözler önüne serilmektedir.

GİRİŞ

Yarım yüzyılı aşkın bir süredir bazı ideolojik çevreler tarafından Türk halkına son derece çarpık bir mantık aşılarmaya çalışıldı. Buna göre, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk, dine karşı, materyalist düşünceyi savunan bir kişiydi. Dahası, dindar olmakla Atatürkçü olmak adeta zıt kavramlardı.

Ancak bu çarpık telkin günümüzde etkisini kaybetmiştir. Artık herkes bilmektedir ki bu, kendileri din karşıtı olup, bunu haksız yere Atatürk'e mâlederek, çarpık fikir ve düşüncelerini meşrulaştırmaya çalışan kişi ve çevrelerin başvurduğu klasik bir yöntemdir. Oysa Atatürk'ün hayatı ve düşünceleri araştırılıp incelendiğinde, materyalist kesimlerin öne sürdükleri bu tür iddiaların bütünüyle gerçek dışı olduğu ortaya çıkar.

Gerek Atatürk'ü yakından tanıyan kişilerin aktardıkları bilgiler, gerekse Atatürk'ün hayatını anlatan güvenilir kaynaklar incelendiğinde, Atatürk'ün materyalist, din karşıtı olmak bir yana, aksine sarsılmaz bir Allah inancına sahip, Kuran'ı Kerim'i kendisine rehber edinmiş, samimi bir Müslüman olduğu görülecektir.

Atatürk'ün sağlam bir İslam inancına sahip olduğu, çeşitli vesilelerle yaptığı konuşmalarda da açıkça kendini göstermektedir. Cumhuriyetimizin kurucusu Ulu Önderimiz'in yaptığı uygulamaları incelediğimizde de, bunların dinimizin özüne ve Kuran'ı Kerim'de tarif edilenlere uygun olduklarını görürüz.

Pek çok kereler hayatını tehlikelere atarak sürdürdüğü mücadelesi sonucunda milyonlarca Müslümanı düşmanın zulüm ve esaretinden kurtarması, camilerin kiliseye dönüştürülme girişimlerine engel olması, düşman ordularına karşı Müslümanların tek cephesini kurması, onlara sahip çıkması, Atatürk'ün dinine, milletine ve tarihine gönülden bağlı bir insan olduğunun en açık göstergelerindendir.

Atatürk'ü dinden uzak ve materyalist bir kişi olarak göstermek isteyenler şunu iyi bilmelidirler ki; Atatürk hayatı boyunca, temelini materyalizmden alan komünizme karşı büyük bir mücadele vermiştir. Bu konuyla ilgili olarak da,

'şurası unutulmamalıdır ki; Türk âleminin en büyük düşmanı komünistliktir. Her görüldüğü yerde ezilmelidir.¹ talimatını vermiştir. Ayrıca Atatürk, Türk Ulusu'nun güçlü milli ve dini duygularının, kültürel ve sosyal yapısının, komünizmin ülkemizde yerleşmesine izin vermeyeceğini bildirmiştir:

Komünizm içtimai bir meseledir. Memleketimizin hali, memleketimizin içtimai şeraiti, dini ve milli anelerinin kuvvetli, Rusya'daki komünizmin bizce tatbikine müsait olmadığı kanaatini teyit eder bir mahiyettedir.²

Atatürk'ün demokrasiye olan bağlılığının önemli bir ifadesi, totaliter sistemlere karşı aldığı açık tavidir. 1930'ların dünyası, Nasyonal Sosyalizm ve Komünizm gibi totaliter düzenlerin büyük popülarite kazandığı, bu sistemlerin pek çok ülke ve lider tarafından benimsendiği yıllardır. Almanya'nın, İtalya'nın ve Sovyetler Birliği'nin ekonomik atılımları, disiplinli toplum modelleri ve askeri güçleri, bu baskıcı sistemlerin örnek alınmasına yol açmıştır.

Ancak Atatürk hiçbir zaman bu düzenleri benimsememiş, aksine bunları Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı birer tehdit olarak değerlendirmiştir. Özellikle komünist ideolojinin zararı üzerinde durmuş ve komünizmi "ezilmesi gereken" bir unsur olarak tanımlamıştır.

Büyük Önder, 1935 yılındaki bir konuşmasında ise şöyle demiştir: **"Türkiye hiç bir zaman komünist olmayacaktır. Çünkü Türk hükümetinin ilk amacı halka özgürlük ve mutluluk vermek, askerlerimize olduğu kadar sivil halka da iyi bakmaktır."** (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, cilt 3, S. 99)

1922 yılında yaptığı bir açıklama, Büyük Önder'in demokrasiye olan sadakatinin en iyi ifadesidir:

"Biz ne Bolşevik'iz, ne de komünist. Ne biri, ne diğeri olamayız. Çünkü biz milliyetperver ve dinimize hürmetkarız. Özetle, bizim hükümet şeklimiz tam bir demokrat hükümettir." (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, cilt 3, S. 51)

Bizlere yani Türk Ulusu'na düşen vazife ise Atamızı, onun ilkelerini, fikir ve düşüncelerini en doğru bilgilerle tanımak, halkımıza tanıtmak ve gelecek nesillere aktarmaktır.

ATATÜRK'ÜN İSLAMİYETE BAKIŞI

'Milletimiz din gibi kuvvetli bir fazilete sahiptir. Bu fazileti hiçbir kuvvet, milletimizin kalp ve vicdanından çekip alamamıştır ve alamaz' ³

Atatürk'e göre, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü hazırlayan önemli sebeplerden birisi İslamiyet'ten uzaklaşmaktı:

'Türkler' diyor Atatürk, **'İslam oldukları halde, bozulmaya, yoksulluğa, gerilemeye maruz kaldılar; geçmişin batıl alışkanlık ve inançlarıyla İslamiyet'i karıştırdıkları ve bu suretle gerçek İslamiyet'ten uzaklaştıkları için, kendilerini düşmanlarının esiri yaptılar. Gerçek İslam'ın çok yüce, çok kıymetli gerçeklerini olduğu gibi almamakta inatçı bulundular. İşte gerilememizin belli başlı sebeplerini bu nokta teşkil ediyor...** ⁴

Evet, Türk insanının yaşadığı din gerçek İslam'dan uzak, hurafeler ve batıl inançlar üzerine kurulu bir dindi. Bu din, Türkiye'yi karanlığa götürüyordu. Bu gidişi durdurmanın tek çaresi vardı: Gerçek İslam'ın halka anlatılması... Yani hurafeleri, batıl inançları içinde barındırmayan, Atatürk'ün, 'akla, fenne, ilme uygun...' ⁵ dediği, dinin özünü teşkil eden Kuran'ın anlatılması gerekiyordu. Atatürk bu amaçla şunları söylüyordu:

Türkler, dinlerinin ne olduğunu bilmiyorlar. Bunun için Kuran, Türkçe olmalıdır. ⁶

Türk Kuran'ın arkasında koşuyor; fakat onun ne dediğini anlamıyor, içinde neler var bilmiyor ve bilmeden tapınıyor. Benim maksadım; arkasında koştuğu Kitap'ta neler olduğunu Türk anlatsın. ⁷

Atatürk, Kuran'a olan bağlılığını onu 'Kitab-ı Ekmel' yani (En Mükemmel Kitap) ⁸ diye tanımlayarak dile getiriyordu. Dolmabahçe Sarayı ve Çankaya Köşkü'ne hafızları çağırarak sık sık Kuran okutmuş, ayetler üzerinde incelemelerde bulunmuş ve hafızlarla meal ve tefsir konularında fikir alışverişinde bulunmuştu.

Atatürk özel sohbetlerinde pek çok kez dindar olmanın gerekliliğinden, Peygamberimizin hayatından, yaşadığı dönemden ve dört halife

dönemlerinden, dinimizin yüceliğinden, Allah'ın kudretinden söz etmiştir. İslam Dininin son ve mükemmel din, Peygamberimizin de son peygamber olduğunu her fırsatta vurgulayan Atatürk, ulusuna da dindar olmayı, dinini öğrenmeyi öğütlemiştir.

Din eğitiminin öneminin de farkında olan Atatürk, bu eğitimin yüksek okullarda verilmesi gerektiğini şu sözleriyle ifade etmiştir:

Her fert din ve diyanetini, imanını öğrenmek için bir yere muhtaçtır. Orası mekteptir. Fakat nasıl ki her hususta yüksek mektep ve ihtisas sahipleri yetiştirmek lazımsa, dinimizin hakikatini tetkik, tetebbu ilmi ve fenni kudretine sahip olacak güzide ve hakiki ulema yetiştirecek yüksek müesseselere sahip olmalıyız.⁹

Atatürk, dinimizin akıl ve mantığa uygun olduğunu da aşağıdaki sözleriyle belirtmiştir:

Bilhassa bizim dinimiz için herkesin elinde bir ölçü vardır. Bu ölçü ile hangi şeyin bu dine uygun olup olmadığını kolayca takdir edebilirsiniz. Hangi şey ki akla, mantığa halkın menfaatine uygundur; biliniz ki o bizim dinimize de uygundur. Bir şey akıl ve mantığa, milletin menfaatine, İslam'ın menfaatine uygunsa kimseye sormayın. O şey dinidir. Eğer bizim dinimiz aklın mantığın uyduğu bir din olmasaydı mükemmel olmazdı, son din olmazdı.¹⁰

İslam Dini hakkında bu kadar güzel fikirlere sahip olan ve her ortamda bu düşüncelerini dile getiren Atatürk, açıktır ki **Allah'tan korkan, Allah'ın emirlerini elinden geldiği kadar yerine getirmeye çalışan bir Müslümandı.**

Atatürk; Peygamberimizi çok iyi tanımış, onun üstün özelliklerini çeşitli vesilelerle anlatmıştır:

O, Allah'ın birinci ve en büyük kuludur. O'nun izinde bugün milyonlarca insan yürüyor. Benim, senin adın silinir; fakat sonuca kadar O, ölümsüzdür.¹¹

Tarih, hakikatleri tahrif eden bir sanat değil, belirten bir ilim olmalıdır. Bu küçük harbte bile askerî dehâsı kadar siyâsî görüşüyle de yükselen bir insanı, cezbeli bir derviş gibi tasvire yeltenen cahil serseriler, bizim tarih

çalışmamıza katılamazlar. Hz. Muhammed bu harb sonunda çevresindekilerin direnmelerini yenerek ve kendisinin yaralı olmasına bakmayarak, galip düşmanı takibe kalkışmamış olsaydı, bugün yeryüzünde Müslümanlık diye bir varlık görülemezdi.¹²

'O'nun hak peygamber olduğundan şüphe edenler, şu haritaya baksınlar ve Bedir destanını okusunlar. Hz. Muhammed'in bir avuç imanlı Müslüman'la mahşer gibi kalabalık ve alabildiğine zengin Kureyş ordusuna karşı Bedir'de kazandığı zafer, fani insanların kârı değildir; O'nun peygamber olduğunun en kuvvetli işareti işte bu savaştır.¹³

Atatürk'ün Hz. Muhammed'e duyulacak sevgiyi tarif ettiği sözleri ise şöyledir:

Büyük bir inkılap yapan Hazreti Muhammed'e karşı beslenen sevgi, ancak onun ortaya koyduğu fikirleri, esasları korumakla tecelli edebilir.¹⁴

Atatürk'ün Dindar Kişiliği

Vefatından bu yana Atatürk hakkında pek çok yazı ve eser kaleme alınmış, konferanslar ve toplantılar düzenlenmiş, çeşitli yorum ve değerlendirmeler yapılmıştır. Şüphesiz Atatürk; tarihin şahit olduğu en büyük komutan ve devlet adamlarından biridir. Bunu tüm dünya kabul etmektedir.

Atatürk'ün saydığımız bu özellikleri, aslında onu tanımak için yeterli unsurlardır. Ancak Atatürk'ün, bütün bu üstün özelliklerinin yanı sıra hayatında ve davranışlarında önemli yer tutan, onun sosyal yönünü ve karakterini belirleyen İslam ahlakından kaynaklanan pek çok özelliği bulunmaktadır. Tevazusu, hoşgörüsü, barışçı ve uzlaşmacı kişiliği, duygusallıktan uzak, akılcı yapısı, ahlak anlayışı, dinine karşı olan hassasiyeti, kararlılığı, giyim ve kuşamına, temizlik ve bakımına, sanat ve estetiğe verdiği önemi bunlar arasında sayabiliriz.

Sadece TBMM'nin açılışı için hazırlattığı bildiri ya da Balıkesir'de verdiği hutbe bile, tek başına Atatürk'ün dindar kişiliğini gözler önüne sermek için yeterlidir.

TBMM'nin Açılış Bildirisi

Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920 Cuma günü açılmıştır. Bu açılışın 21 Nisan 1920'de tüm Türkiye'ye gönderilen bildirgesi, bildirgeyi kaleme alan Atatürk'ün samimi dindarlığını açıkça gözler önüne seren tarihi bir belge niteliğindedir:

1. Allah'ın yardımıyla 23 Nisan Cuma günü, Cuma namazından sonra Ankara'da Büyük Millet Meclisi açılacaktır.

2. Vatanın bağımsızlığı, yüksek halifelik ve saltanat makamının kurtarılması gibi çok önemli vazifeleri olan Meclisin açılış gününü, Cumaya tesadüf ettirmekten maksat, o günün kutsallığından faydalanmak ve açılmadan önce sayın milletvekilleriyle Hacı Bayram Camii'nde Cuma namazı kılmak, Kuran ve namazın nurlarından faydalanmaktır. Namazdan sonra Peygamberimizin sakalı ve sancağı el üstünde olduğu halde Meclis binasına gidilecektir. Camiden buraya kadar olan merasim için Kolordu Komutanlığı'nca özel olarak askeri tertibat alınacaktır.

3. O günün kutsallığını güçlendirmek için bugünden başlayarak valiliklerde, vali beyefendinin düzenlemesiyle hatim indirilecek, muhayir-i şerif okunacaktır. Hatmin son kısımları Cuma namazından sonra Meclis binası önünde tamamlanacaktır.

4. Kutsal ve yaralı vatanımızın her köşesinde aynı biçimde bugünden başlanarak muhari ve hatm-i şerif okutularak Cuma günü ezandan önce salavat verilecek ve hutbede halife padişahımızın adı söylenirken, padişahımızın ve topraklarımızın bir an önce kurtuluşu ve mutluluğa erişmesi için dua edilecektir. Cuma namazı kılındıktan sonra hatim duası yapılarak yüce halifelik ve saltanat makamının ve bütün yurdun kurtulması uğrunda milli çalışmaların kutsallığı ve milletin her bireyinin kendi temsilcilerinden oluşan Büyük Millet Meclisi'nin vereceği vatan görevlerini yerine getirmesine ilişkin vaazlar verilecektir. Sonunda halife ve padişahımızın, din ve devletimizin, vatan ve milletimizin kurtuluşu, mutluluğu ve bağımsızlığı için dua edilecektir. Bu dini ve vatani törenin arkasından camilerden çıkıldıktan sonra bütün yurttaki

hükümet konaklarına gelinerek Meclisin açılmasından dolayı kutlama yapılacaktır. Her tarafta Cuma namazından önce Mevlid-i şerif okunacaktır.

5. Yüce Allah'tan tam başarı dileriz."

Beş maddeden oluşan bu bildirgenin her maddesi Atatürk'ün samimi, dindar kişiliğinin açık birer ifadesidir.

Balıkesir Hutbesi

Atatürk'ün din konusundaki samimiyetini ve dinine olan bağlılığını ortaya koyan diğer bir tarihi delil de onun çıktığı bir yurt gezisi sırasında Balıkesir'de vermiş olduğu hutbedir. Atatürk, bu hutbeyi, 7 Şubat 1923 tarihinde Zağanos Paşa Camii'nde vermiştir:

Ey Millet! Allah birdir. Şanı büyüktür. Allah'ın selameti, atıfeti ve hayrı üzerinize olsun. Peygamberimiz Efendimiz Hazretleri, Cenab-ı Hak tarafından insanlara dini hakikatleri tebliğ, memur ve Resul olmuştur. Koyduğu esas kanunlar cümlemizce malumdur ki, Kuran-ı Azimüşan'daki ayetlerdir. İnsanlara feyz ruhunu vermiş olan dinimiz son dindir. Ekmel dindir. Çünkü dinimiz akla, mantığa, hakikate uymamış olsaydı, bununla diğer İlahi ve tabii kanunlar arasında aykırılıklar olması gerekirdi. Çünkü bütün İlahi kanunları yapan Cenab-ı Hak'tır.

Arkadaşlar! Cenab-ı Peygamber mesaisinde iki dara yani iki haneye malik bulunuyordu. Biri kendi hanesi, diğeri Allah'ın evi idi. Millet işlerini Allah'ın evinde yapardı.

Efendiler... camiler; ibadet ve itaatle beraber din ve dünya için neler yapmak gerektiğini düşünmek, yani meşveret için yapılmıştır. Millet işlerinde her ferdin zihni, başlı başına faaliyette bulunmak elzemdir.

İşte bizim burada din ve dünya için, istikbal ve istiklalimiz için neler düşündüğümüzü meydana koyalım. Ben yalnız kendi düşüncemi söylemek istemiyorum. Milli emelleri, milli iradeyi yalnız bir şahsın düşüncesinden değil, bütün millet fertlerinin arzularının, emellerinin bilinmesi neticesinden çıkarmak gerekir. Binaenaleyh benden ne öğrenmek, ne sormak istiyorsanız serbestçe sormanızı rica ederim.

... Efendiler! Hutbe demek halka hitap etmek, yani söz söylemek demektir. Hutbenin manası budur. Hutbe denildiği zaman bundan birtakım manalar ve mefhumlar çıkarılmamalıdır. Hutbeyi irad eden hatiptir. Yani söz söyleyen demektir. Biliyoruz ki, Hazreti Peygamber zaman-ı saadetlerinde hutbeyi kendileri verirlerdi.

Gerek Peygamber Efendimiz gerekse Hulefayı Raşidin'in hutbelerini okuyacak olursanız görürsünüz ki, gerek peygamberin gerekse Hulefayı Raşidin'in söylediği şeyler, o günün meseleleridir. O günün askeri, idari, mali, siyasi ve içtimai konularıdır.

İslam ümmeti çoğalıp, İslam memleketleri genişlemeye başlayınca, Cenab-ı Peygamber ve Hulefayı Raşidin'in hutbeyi her yerde bizzat kendilerinin irad etmelerine imkan olmadığından, halka söylemek istedikleri şeyleri bildirmeye birtakım zevatı memur etmişlerdir.

Bunlar herhalde ileri gelenlerin en büyüğü idi. Onlar cami-i şerifte ve meydanlarda ortaya çıkar, halkı aydınlatmak ve doğru yolu göstermek için ne söylemek gerekiyorsa söylerlerdi. Bu tarzın devam edebilmesi için bir şart lazımdı. O da milletin reisi olan zatın halka doğruları söylemesi ve halkı aydınlatması; halkı, umumi ahvalden haberdar etmek son derece ehemmiyetlidir. Çünkü herşey açık söylendiği zaman halkın dimağı faaliyet halinde bulunacak, iyi şeyleri yapacak ve milletin zararına olan şeyleri reddederek, şunun veya bunun arkasından gitmeyecektir...

Hutbeden maksat, halkın aydınlatılması ve doğru yolun gösterilmesidir. Başka şey değildir. Yüz, iki yüz, hatta bin sene evvelki hutbeleri okumak, insanları cehl ve gaflet içinde bırakmak demektir. Hutbeyi okuyanın her halde halkın kullandığı dili kullanması lazımdır. Geçen sene BMM'de irad ettiğim bir nutukta demiştim ki: 'Minberler halkın dimağları, vicdanları için bir feyz, menbai bir nur olmuştur.' Böyle olabilmesi için minberlerde aksedcek sözlerin bilinmesi ve anlaşılması, fenni ve ilmi hakikatlere uygun olması lazımdır. Hatiplerin siyasi, içtimai ve medeni ahvali her gün takip etmeleri zaruridir. Bunlar bilinmediği takdirde halka yanlış telkinler verilmiş olur. Binaenaleyh hutbeler tamamen Türkçe ve zamanın icaplarına uygun olacaktır.¹⁵

Atatürk'ün dindarlığının önemli bir göstergesi de; elbette ki vatanın müdafaası için verdiği mücadelesidir. Atatürk bütün yaşamını cephelerde mücadele etmekle geçirmiş, Kurtuluş Savaşı'na tek başına yön vermiş, Türk Ordusunun başına geçmiş ve büyük bir zafere imza atmış büyük bir komutandır. İslam yurdu olan güzel vatanımızın düşmanın eline geçmemesi için herşeyi göze almış ve yıllarca mücadele etmiştir. Atatürk'ün önderliğinde yürütülen Kurtuluş Savaşı'nı büyük bir inançla gerçekleştiren Türk Milleti'nin tavrı, aşağıdaki Kuran ayetiyle büyük bir uyum içindedir:

Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda savaşın, (ancak) aşırı gitmeyin. Elbette Allah aşırı gidenleri sevmez. (Bakara Suresi, 190)

Atatürk'ün Günlüğünden Bazı Notlar

Mücadelesinde destek ve yardımı her zaman Allah'tan isteyen Atatürk, her fırsatta Kuran okutup dua etmeye önem vermiştir. Üstelik bu konuyla ilgili deliller Atatürk'ün kendi el yazısıyladır. Gençliğinden itibaren günlük tutma alışkanlığı olan ve bu alışkanlığını Büyük Taarruz döneminde de sürdüren Atatürk'ün notları, bize onun samimi inancını gösteren önemli delillerdendir. Aşağıda Atatürk'ün günlüğünden konumuzla ilgili bazı bölümleri aktarıyoruz :

9 Mart 1922, Perşembe - Sivrihisar

Saat 8'e doğru (akşam) İsmet Paşa geldi. Evvela yemek. Yemekten sonra 10 Mart için program kararlaştırıldı. Siyasi durum hakkında... bilgi verdim. Ondan sonra **hafıza Kur'an okuttuk**

10 Mart 1922, Cuma -Aziziye

Saat 5 (akşam) Aziziye, yorgunluk hissettim... Bir saat kadar uyudum. Sonra vücudumu süngerle sildim. Yeterli istirahat etmiştim. İsmet, Yakup şevki ve Selahattin Paşalar gelmişlerdi. Beraber yemek yedik. Bazı telgraflar gelmişti, gördüm. **Hafıza Kur'an okuttum.** Saat 10'da gittiler. Benim notları yazıyorum. Biraz kitap okuduktan sonra yatacağım. Yarınki planımız üç tümenin teftiştir.

17 Mart Cuma -Akşehir

Tayyare bölüğünü teftiş Fazıl Bey ve diğer bir pilot uçtu. Fransızlardan alınan 14 tayyare Adana'ya gelmişti... İki tayyare uçurmak istedik. Motorları işletmek güç oldu. Biri uçabildi. Karargaha dönüş. Saat 8'e kadar yalnız kaldım. Mustafa Abdülhalik Bey geldi. **Hafıza Kur'an okuttuk.** İsmet Paşa da geldi. Yemekten sonra gittiler.

20 Mart Pazartesi-Akşehir

Müdafaa-i Hukuk heyeti, İhsan, Fahrettin Paşalar geldi. İhsan Paşa (Ali İhsan Sabis) şikayet etti. Haksızdır. Açık konuştum. Otomobille gezdim. İsmet Paşa'ya gittim. Beraber bize geldik. Fahrettin (Altay) Paşa ve kurmayını yemeğe davet etmişim. **Hafıza Kur'an okuttuk.**

24 Mart Cuma -Akşehir

Mütareke teklifini Celal Bey bildirdi. **Cuma namazında hafız, Ulucami'de mevlüt okudu...** Gece yarısından sonra saat 5'e (sabah) kadar Ankara'da Bakanlar Kurulu ile görüşme yaptım..."¹⁶

Atatürk Çanakkale Savaşı'nın başarıya ulaşmasının nedeni olarak Allah'a ve dine olan bağlılığı göstermektedir.

Çanakkale muharebelerinde Atatürk'ün emrinde çarpışan, daha sonra Atatürk Anafartalar Grup Komutanı olunca onun yerine 19. Tümen Komutanı olan Albay Şefik Aker, tarihi bir anısını şöyle anlatır:

8/9 Ağustos (1915) gecesi bana 19. Fırka Komutanlığı'nı teslim edip Anafartalar Grubu Komutanlığı'na idareye giderken, Atatürk benim sol yanımda idi. Ağzından çıkan bir fısıltı dikkatimi çekti. O'nun selamet ve başarı için Allah'a fısıltı ile niyazda bulunduğunu görmüş ve anlamıştım.¹⁷

Atatürk'ün bu güzel tavrı, **'Eğer Allah size yardım ederse, artık sizi yenilgiye uğratacak yoktur ve eğer sizi 'yapayalnız ve yardımsız' bırakacak olursa,**

ondan sonra size yardım edecek kimdir? Öyleyse müminler yalnızca Allah'a tevekkül etsinler.' (Al-i İmran Suresi, 160) ayetinde tarif edilen mümin karakterinin güzel bir örneğidir.

Çanakkale Savaşı sırasında kahraman ordumuzun da manevi gücüyle ayakta kaldığını gören Atatürk, askerlerimizin kararlılıklarını şöyle belirtmiştir:

Öleni görüyor, üç dakikaya kadar öleceğini biliyor, en ufak bir fütür (yılgınlık) bile göstermiyor; sarsılmak yok! Okumak bilenler ellerinde Kuran'ı Kerim, cennete girmeye hazırlanıyor. Bilmeyenler, kelime-i şahadet getirerek yürüyorlar. Bu, Türk askerlerindeki ruh kuvvetini gösteren, şaşılacak ve övülecek bir misaldir. Emin olmalısınız ki, Çanakkale Muharebesi'ni kazandıran bu yüksek ruhtur.¹⁸

Bu iman vesilesiyledir ki, Türk Ordusu Çanakkale'de 250 bin şehit vermesine rağmen en ufak bir gerileme ve sarsılma göstermeden kahramanca mücadele etmiştir. Çanakkale'de şehit ve gazi olan askerlerimizin bu üstün ahlakı, aşağıdaki Kuran ayetinin de bir tecellisidir:

Ey iman edenler, bir toplulukla karşı karşıya geldiğiniz zaman, dayanıklılık gösterin ve Allah'ı çokça zikredin. Ki kurtuluş (felah) bulasınız. (Enfal 45)

Atatürk'te, şahadeti ve gaziliği en büyük onur ve en yüce makam bilen kahraman Türk Ordusuna şu sözlerle hitap etmiştir:

Türk Ordusu! Dünyanın hiçbir ordusunda yüreği seninkinden daha temiz, daha sağlam askere rast gelinmemiştir. Her zaferin mayası sendedir. Her zaferin en büyük payı senindir. Kanaatinle, imanınla, itaatle hiçbir korkunun yıldırmadığı demir gibi temiz kalbinle düşmanı sonunda alt eden büyük gayretin için gönül borcumu ve teşekkürümü söylemeyi kendime aziz bir borç bilirim.¹⁹

Allah'tan başkasından korkmayan ve şehit olmayı en yüksek merteye kabul eden Atamız, aynı duyguları ordumuza da aşlamıştır. Bir Kuran ayetinde iman edenlerin bu güzel özelliklerine şöyle dikkat çekilir:

'Onlar, kendilerine insanlar: "Size karşı insanlar topladılar, artık onlardan korkun" dedikleri halde imanları artanlar ve: "Allah bize yeter, O ne güzel vekildir" diyenlerdir.' (Al-i İmran Suresi, 173)

Atatürk'ün İslam'da Vicdan Özgürlüğü Konusundaki Yorumu

İslamiyet, insanları din ahlakına uymaya çağırır. Kabul edenin mükafatı veya kabul etmeyenin cezası Allah katındadır. Müslümanlara bu konuda düşen görev, sadece insanları Allah yoluna çağırmaktır. Uyup uymamak kişinin kendi seçimidir. Atatürk'ün bu konuyla ilgili olan şu sözleri, Kuran ahlakına tamamen uymaktadır:

İlim ve fen nerede ise oradan alacağız ve her millet ferдинin kafasına koyacağız. İlim ve fen için kayıt ve şart yoktur. M. Kemal Atatürk

Din bir vicdan meselesidir. Herkes vicdanının emrine uymakta serbesttir. Biz, dine saygı gösteririz. Düşünce ve tefekküre muhalif değiliz. Biz sadece din işlerini millet ve devlet işleriyle karıştırmamaya çalışıyor, kaside ve fiile dayanan taassupkar hareketlerden sakınıyoruz.²⁰

Atatürk'ün söz konusu laiklik tarifi İslam'ın ruhuna ve amacına tamamen uygundur. Kuran-ı Kerim'de, bir kimsenin dini kabul etmesinin kendi kararı olacağı, dini kabul etmezse bunun için kendisine zorlama yapılamayacağı şöyle bildirilir:

Dinde zorlama (ve baskı) yoktur. şüphesiz, doğruluk (rüşd) sapıklıktan apaçık ayrılmıştır. Artık kim tağutu tanımayıp Allah'a inanırsa, o, sapasağlam bir kulpa yapışmıştır; bunun kopması yoktur. Allah, işitendir, bilendir. (Bakara Suresi, 256)

Bilime Verdiği Önem

Atatürk'ün önem verdiği ve savunduğu kavramların dinimizle olan uyumunu hemen her alanda görmek mümkündür. Atatürk'ün bilim konusundaki yaklaşımı bunun bir başka örneğidir. Atatürk, **"İlim ve fen nerede ise oradan alacağız ve her millet ferдинin kafasına koyacağız. İlim ve fen için kayıt ve şart yoktur"**²¹ derken, aslında Peygamberimiz (sav)'in asırlar öncesinde

söylediği "ilim Çin'de bile olsa alınız" buyruğuyla tamamen paralel bir prensip ortaya koymuştur.

İslam'da bilime verilen önem Kuran'da açıkça belirtilmektedir. Kuran ayetlerinde Allah; insanları düşünmeye, incelemeye ve araştırmaya çağırır. Bir ayette şöyle buyrulur:

Şüphesiz, göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün art arda gelişinde, insanlara yararlı şeyler ile denizde yüzen gemilerde, Allah'ın yağdırdığı ve kendisiyle yeryüzünü ölümünden sonra dirilttiği suda, her canlıyı orada üretilip yaymasında, rüzgarları estirmesinde, gökle yer arasında boyun eğdirilmiş bulutları evirip çevirmesinde düşünen bir topluluk için gerçekten ayetler vardır. (Bakara Suresi, 164)

Gerek gökyüzü, gerek yeryüzü, gerekse bu ikisi arasında yaşayan canlılara baktığımızda her birinin kendilerini var eden Yaratıcı'nın varlığını tasdik ettiğini görürüz. Evreni ve içindeki tüm varlıkları incelemenin ve Allah'ın yaratmasındaki sanatı keşfedip insanlığa açıklamanın yolu "bilim"dir. Dolayısıyla İslam Dini, bilimi Allah'ın yaratışındaki detaylara ulaşmada bir yol olarak benimser ve bu nedenle bilimi teşvik eder. Atatürk'ün bilime verdiği önem, bu manada anlaşılmalıdır.

Atatürk'ün Kuran Ahlakına Uygun Kişiliği

Atatürk'ü, askeri dehasının ve devlet adamı vasfının yanı sıra insan olarak da ön plana çıkartan birçok önemli özelliği vardır. Bu özellikler incelendiğinde ise; Atatürk'ün ahlakının Kuran ahlakına pek çok yönüyle mutabık olduğunu rahatlıkla görebiliriz. Atatürk'ün yakın arkadaşı, TBMM'nin Gaziantep vekili Kılıç Ali Paşa, Atatürk'ün müşfik, anlayışlı ve kibar kişiliğini şöyle özetlemiştir:

Atatürk, çok müşfik, çok ince, çok vefakar bir adamdı. Vefasızlara, vefasızlıklara karşı son derece gücenir ve üzüntü duyardı. Yakınlarının, sevdiklerinin hususi, hatta ailevi dertlerini dinler, adeta bir baba şefkatiyle onlara çareler arar, onları teselli ederdi. İnsan onun huzuruna çıkarak

dertlerini döktükten sonra rahatlar, kalbi huzur dolarak büyük bir ferahlık içinde yanından çıkardı.²²

Atatürk; çok sabırlı bir adamdı. Bazen sofrasında, kendisiyle davetlileri arasında, mebuslarla, arkadaşlarıyla mücadele şekline dökülen öyle münakaşalar olurdu ki, onun mücade ve müsamahasından cüret alınarak gösterilen taşkınlıklara sabır ve tahammül gösterebilmek için, ancak ve ancak Mustafa Kemal olmak lazımdı. Bu sabır ve tahammül ona mahsus, ona yakışan bir meziyetti.²³

Atatürk'ün hassasiyetle üzerinde durduğu sabır, Allah'ın uygulamamızı istediği önemli mümin özelliklerindedir. Sabretmenin önemi pek çok Kuran ayetiyle bize bildirilmektedir. Atatürk'ün diğer bazı ahlaki özellikleri ise konuyla ilgili bir eserde şöyle anlatılır: Atatürk iki yüzlü, riyakar, dalkavuk insanlardan hoşlanmazdı. Hiç kimsenin gammazlık etmesine, yahut birbiri aleyhinde dedikodu yapmasına ve bu kabil bayağılıklara müsamaha etmezdi. Böyle bir hal vukua geldiği takdirde, ilk fırsatta o iki insanı yüzleştirdi.²⁴

Kuran ayetlerini incelediğimizde müminlerin şefkat, merhamet, ince düşünce, vefa, sabır, dürüstlük, hoşgörülü olma ve arkadan konuşmama gibi birçok güzel özelliğe sahip olduklarını görürüz. Bu konularla ilgili ayetlerden bazılarında şöyle buyrulmaktadır: ***Güzel bir söz ve bağışlama, peşinden eziyet gelen bir sadakadan daha hayırlıdır. Allah hiçbir şeye ihtiyacı olmayandır, yumuşak davranandır.*** (Bakara Suresi, 263)

İnsanlara yanağını çevirip (büyüklenme) ve böbürlenmiş olarak yeryüzünde yürüme. Çünkü Allah, büyüklük taslayıp böbürleneni sevmez. (Lokman Suresi, 18)

Katımızdan ona bir sevgi duyarlılığı ve temizlik (de verdik). O, çok takva sahibi biriydi. (Meryem Suresi, 13)

Onlar bollukta ve darlıkta infak ederler. Öfkelerini yutanlardır onlar, insanları affedenlerdir. Allah, güzel düşünüp güzel davrananları sever. (Al-i İmran Suresi, 134)

Yine Atatürk'ün hayatını anlatan kaynaklarda aktarıldığı üzere, "Atatürk, sofrasında dedikodu mevzularının konuşulmasına da asla müsaade etmezdi."²⁵ Atatürk'ün bu tavrı da, Allah'ın insanlardan istediği Kuran ahlakına uygun bir davranış tarzıdır. Bir ayette şöyle buyrulur:

Kiminiz, kiminizin gıybetini yapmasın (arkasından çekirtmesin.) Sizden biriniz, ölü kardeşinin etini yemeyi sever mi? İşte, bundan tiksindiniz. Allah'tan korkup, sakının. Şüphesiz Allah, tövbeleri kabul edendir, çok esirgeyendir. (Hucurat Suresi, 11-12)

Kendini yetiştirmeye çok önem veren, sürekli okuyan, yeni fikirlere açık, nezih bir kişiliğe sahip olan Atatürk, giyimine dikkat eden, kuvvetli ve zinde bir insandı. Bulunduğu mekanların düzen ve tertibi konusunda da titizlik gösterirdi. Sofra, Atatürk'ün karar ve düşüncelerinin bir nevi mihrak noktası, müdavimlerinin ise adeta feyz kaynağı idi. Atatürk'ün manevi kızı Sabiha Gökçen, Atatürk'ün sofrasını şöyle anlatır:

Şu bilinmelidir ki, Gazi Paşa'nın sofrası asla bir işret alemi yeri, bir vakit geçirme, bir zaman öldürme yeri değildi. O, bu sofrayı adeta bir okul haline sokmuştu. Dünya sorunlarının, yurt sorunlarının, ilmin, felsefenin, sanatın, insanlık idealinin ve uygar Türk Ulusu'nun geleceğinin sabahlara kadar tartışıldığı bir okuldu bu sofraya... Aydınlıklarla, iyi niyetlerle dolu bir sofraya.²⁶

Boş konuşmalardan hiç hoşlanmayan Atatürk, diğer insanların da bu konuya titizlik göstermelerine dikkat ederdi. Bu özelliğin de Kuran'da belirtilen bir mümin vasfı olması dikkat çekicidir. Boş konuşmalar hiçbir amaca yönelik olmayan, insanları düşünceden, akıldan uzaklaştıran sözler karşısında müminlerin gösterdikleri asil tavır, Kuran'da şöyle tarif edilir:

... Boş ve yararsız sözle karşılaştıkları zaman onurlu olarak geçenlerdir. (Furkan Suresi, 72)

Fikir Alış-Verişine Verdiği Önem

Atatürk'ün istişare, yani farklı insanların görüşlerini alma konusuna verdiği önem bir kaynakta şöyle anlatılır:

O, harikulade zekasına, büyük görüş kuvvetine, hadiseleri tahlil derinliğine dayanmakla beraber, başkalarının fikir ve mütalaalarına da kıymet verirdi. Onun en kuvvetli tarafı, en büyük kudreti, belki fikir alış-verişi etmesini bilmesi ve istişareler sonunda kendi eşsiz mantığını hadiselere hakim kılmasıydı.²⁷

Atatürk de kendisinin bu özelliğini şu cümlelerle özetlemiştir:

Ben diktatör değilim... Çünkü, ben zoraki ve insafsız davranmayı bilmem. Ben kalpleri kırarak değil, kazanarak hükmetmek isterim.²⁸

Atatürk'ün söz konusu, fikir alış-verişi yapma ve diğer insanlara yumuşak davranma gibi özellikleri de yine Kuran'da bildirilmiş mümin vasıflarıdır. Allah Kuran'da Müslümanları tarif ederken "**Onların iş ve yönetimleri aralarında şura iledir**" (Şura Suresi, 38) buyurmaktadır. Bir diğer ayette ise, insanlara yumuşak söz söylemek şöyle emredilir:

Eğer Rabbinden ummakta olduğun bir rahmeti beklerken (darlıkta olduğundan) onlara sırt çevirecek olursan, bu durumda onlara yumuşak söz söyle. (İsra Suresi, 28)

Peygamberimiz'de her zaman için etrafındaki insanlara çok yumuşak ve ılımlı davranmış, onlarla istişare edip görüşlerine başvurmuştur. Bir ayette Peygamberimiz'in bu vasıfları şöyle anlatılır:

Allah'tan bir rahmet dolayısıyla, onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın onlar çevrenden dağılır giderlerdi. Öyleyse onları başışla, onlar için başışlanma dile ve iş konusunda onlarla müşavere et. Eğer azmedersen artık Allah'a tevekkül et. Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever. (Al-i İmran Suresi, 159)

Kararlılık

En önemli mümin özelliklerinden biri de kararlılıktır. Bir ayette zalim inkarcılara boyun eğmeyen Kehf Ehlinin kararlılığı şöyle bildirilir:

Kalpleriyle aramızda bir bağ kurduk/kalplerini dayanıklı kıldık. Kalkıp şöyle dediler: "Rabbimiz, göklerin ve yerin rabbidir. O'ndan başka hiçbir ilaha yakarmayız. Aksini yaparsak saçma söz söylemiş oluruz." (Kehf Suresi, 14)

Kararlılık Atatürk'ün de çok belirgin bir vasfıydı. O, Müslüman toprağı Türkiye'yi işgal eden güçlere karşı korumak için hayatı boyunca çok kararlı bir mücadele yürüttü. Tüm zorluklara rağmen, Samsun'a ayak bastığı andan Milli Mücadele'nin sonuna kadar mücadeleden asla vazgeçmedi ve en ufak bir gevşeklik göstermedi. Bunun en güzel örnekleri Samsun'a ayak basmasından, Erzurum Kongresi'ne kadar olan dönemde görülür. Halkın ve idarecilerin büyük bir umutsuzluğa kapıldıkları anda, onun kararlılığı ve davasına olan inancı başarıya giden yolda tek ışık olmuştu. Mustafa Kemal Paşa bu zorlu dönemde bir yandan kumandanlarla temas kuruyor, yapılacak savunma konusunda onlarla bir fikir birliği sağlamaya çalışıyor, bir yandan da yorgun ve perişan durumda olan halkın moralini ve kendine olan güvenini kuvvetlendirmeye çalışıyordu. Çalışmaları bu konuda sağlam temeller atmasını sağladı ve çevresine, çalışma arkadaşlarına ve halka moral aşılamayı başardı.

Atatürk'ün kararlılığının gerçek ifadesini, "Gençliğe Hitabe" sinin her satırında okumak mümkündür.

Atatürk'ün kararlılığının bir başka örneği de Sakarya Meydan Savaşı'ndan önce yaşanan gelişmelerde görülür. Sakarya Meydan Savaşı'ndan önce, Türk kuvvetlerine göre daha kalabalık olan, daha modern silahlara, daha çok erzağa sahip olan Yunan kuvvetleri çok büyük bir taarruz başlatmışlardır. Bu durum karşısında Türk Ordusu gerilemeye başlar. Hatta Yunan toplarının sesleri Ankara'dan duyulacak noktaya gelmiştir. TBMM'de bir kargaşa yaşanmaya başlamış, cepheye milletvekillerinden oluşan bir heyet gönderilmiştir. Halkta ve Meclis'te oluşan havayı fark eden Atatürk, bir genelge yayınlarak tüm halkın moralini düzeltmiş, zafere olan inancın

tekrar tesisini sağlamıştır. Atatürk'ün aşıladığı bu inanç ve güven duygusu kısa bir süre sonra büyük bir zafere vesile olmuştur. Söz konusu genelgede şunlar yazılıdır:

Düşmanın ilerlemesi ihtimaline karşı halkın, kesinlikle tereddüt ve kuşku duymasına yer yoktur. Düşmanın Anadolu ve içlerine doğru uzanmak isteyen kolları mezarlarına yaklaşıyor; bu yeni sefer, düşmanın ölüm yolculuğudur. Allah'ın yardımı, yakın olaylar bu sonucu gösterecektir.³⁰

Osmanlı Devleti'nin başarılı olmasındaki en önemli etkenlerden biri olarak, padişahların orduya şahsen komuta etmeleri gösterilir. Padişahın ordunun bizzat başında olması, askerlere büyük moral vermiştir. Fakat duraklama ve gerileme dönemlerinde padişahlar, orduyu vekillerine emanet etmeye başlamışlar, bu da askerin moralini olumsuz yönde etkilemiştir. Milli Mücadele döneminde ise tekrar ordu milletin lideri tarafından bizzat sevk ve idare edilmeye başlanmıştır.

Kurtuluş Savaşı esnasında sayı ve mühimmat açısından çok kısıtlı imkanlara sahip olan ordumuz, Atatürk ve silah arkadaşlarının cesaret ve kararlılığından aldığı moralle, tarihte eşi görülmemiş bir zafere imza atmıştır. Sadece Kurtuluş Savaşı dönemi değil, onun öncesindeki I. Dünya Savaşı muharebelerinde de Atatürk'ün cesareti kayda değerdir. Ulu Önderimiz Çanakkale'de yaralanmış, Sakarya Savaşı sırasında da kaburga kemiği kırılmıştır. Buna rağmen yaralı olarak sedye üzerinde orduyu idare etmiştir. Atatürk'ün bu cesareti ve kararlılığı, inandığı mukaddes değerlerden kaynaklanmaktadır.

Atatürk'ün yıllar sonra Hafız Sadettin Kaynak'a Türk Ordusu için hazırlattığı hitabe; onun şehitliğe, vatan yolunda mücadeleye verdiği önemi açıkça ortaya koymaktadır. Atatürk, ordu müfettişleri için hazırlattığı bu hitabede aşağıdaki Kuran ayetlerine yer verdirmiştir:

Allah yolunda öldürülenleri sakın 'ölüler' saymayın. Hayır, onlar, Rableri katında diridirler, rızıklanmaktadırlar. (Al-i İmran Suresi, 169)

Ey iman edenler, bir toplulukla karşı karşıya geldiğiniz zaman, dayanıklılık gösterin ve Allah'ı çokça zikredin. Ki kurtuluş (felah) bulasınız. (Enfal, 45)

Onlara karşı gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve besili atlar hazırlayın. Bununla, Allah'ın düşmanı ve sizin düşmanınızı ve bunların dışında sizin bilmeyip Allah'ın bildiği diğer (düşmanları) korkutup, caydırasınız. Allah yolunda her ne infak ederseniz, size 'eksiksiz olarak ödenir' ve siz haksızlığa uğratılmazsınız. (Enfal Suresi, 60)

Ey peygamber, mü'minleri savaşa karşı hazırlayıp teşvik et. Eğer içinizde sabreden yirmi kişi bulunursa, iki yüz kişiyi mağlup edebilirler. Ve eğer içinizden yüz sabırlı kişi bulunursa, kâfirlerden binini yener. Çünkü onlar gerçeği kavramayan bir topluluktur. Şimdi, Allah sizden yükünüzü hafifletti ve sizde bir za'f olduğunu bildi. Sizden yüz sabırlı kişi bulunursa, onların iki yüzünü bozguna uğratar; eğer sizden bin kişi olursa, Allah'ın izniyle onların iki binini yener. Allah, sabredenlerle beraberdir. (Enfal,65-66)

Şüphesiz Allah, kendi yolunda, sanki birbirlerine kenetlenmiş bir bina gibi saf bağlayarak çarpışanları sever. (Saf Suresi, 4)

Ey iman edenler, sizi acı bir azaptan kurtaracak bir ticareti haber vereyim mi? Allah'a ve O'nun Resulü'ne iman edersiniz, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihat edersiniz. Bu, sizin için daha hayırlıdır; eğer bilerseniz. O da sizin günahlarınızı bağışlar, sizi altlarından ırmaklar akan cennetlere ve Adn cennetlerindeki güzel konaklara yerleştirir. İşte 'büyük mutluluk ve kurtuluş' budur. (Saf Suresi, 10-12)³¹

Bir önceki sayfadaki ayetlerin içinde yer aldığı bir hitabenin, Türk Ordusunun müfettişlerine verilmesini isteyen Atatürk'ün maneviyata ne derece önem verdiği açıkça ortadadır.

Atatürk, dindar kişiliğinin bir göstergesi olarak din adamlarına karşı da her zaman samimi bir şekilde hürmetkar olmuştur. Cumhuriyetin ilk Diyanet İşleri Başkanı Rifat Börekçi, bu konuyu şöyle anlatır:

Ata'nın huzuruna girdiğimde beni ayakta karşıladı. Utanır, ezilir, büzülür, "Paşam beni mahcup ediyorsunuz" dediğim zaman, "Din adamlarına saygı göstermek Müslümanlığın icaplarından" buyururlardı. Atatürk, şahsi çıkarları için kutsal dinimizi siyasete alet eden cahil din adamlarını sevmezdi.³²

“Düşmanın ilerlemesi ihtimaline karşı halkın, kesinlikle tereddüt ve kuşku duymasına yer yoktur. Düşmanın Anadolu ve içlerine doğru uzanmak isteyen kolları mezarlarına yaklaşıyor; bu yeni sefer, düşmanın ölüm yolculuğudur. Allah'ın yardımı, yakın olaylar bu sonucu gösterecektir.”
Mustafa Kemal Atatürk

Atatürk'teki Bir Diğer Mümin Özelliği: Tevazu

Atatürk'ün en büyük özelliklerinden biri de, yaşadığı çağın çok ötesinde bir dehaya ve başarılarla dolu bir yaşama sahip olmasına rağmen, son derece mütevazı ve alçak gönüllü olmasıydı.

Tevazu sahibi ve alçak gönüllü olmak da bize Kuran ayetlerinde tavsiye edilen önemli Müslüman özelliklerindedir. Bu konuyla ilgili ayetlerden bazıları şöyledir:

O Rahman (olan Allah)'ın kulları, yeryüzü üzerinde alçak gönüllü olarak yürürler ve cahiller kendileriyle muhatap oldukları zaman "Selam" derler.
(Furkan Suresi, 63)

... İşte sizin ilahınız bir tek ilahtır, artık yalnızca O'na teslim olun. Sen alçakgönüllü olanlara müjde ver. (Hac Suresi, 34)

Atatürk'ün tevazusunu ortaya koyan belgelerde şahsının bir başka özelliği de ön plana çıkmaktadır. Bu özellik, söylemek istediği sözü en çarpıcı kelimelerle, en güzel manayı oluşturacak şekilde anlatmadaki ustalığıdır. Atatürk, karşısındaki insanı hep en güzel şekilde onore etmiş ve bunu yaparken söz söyleme sanatındaki ustalığını kullanmıştır.

Alçak gönüllüğü, hitabetteki ustalığı ve bu ustalığı insanları en olumlu etkileyecek şekilde kullanması, dünya tarihinde çok az büyük insanda görülen gerçek bir mümin özelliğidir. Bir ayette şöyle buyrulur:

İnsanlara yanağını çevirip (büyüklenme) ve böbürlenmiş olarak yeryüzünde yürüme. Çünkü Allah, büyüklük taslayıp böbürleneni sevmez. (Lokman, 18)

Çalışkanlığı

Atatürk çalışkan olmanın önemini ısrarla vurgulamış, dahası bunun İslam Dininin bir gereği olduğu üzerinde durmuştur. Aşağıdaki sözleri bu konudaki düşüncelerini ortaya koymaktadır:

"Geçen zamana nispetle daha çok çalışacağız, daha az zamanda büyük işler başaracağız. Bunda da muvaffak olacağımıza şüphem yoktur. Çünkü, Türk Milleti'nin karakteri yüksektir." (Onuncu Yıl Nutku)

Büyük dinimiz çalışmayanın insanlıkla ilgisi olmadığını söyler. Bazı kimseler, medeni olmayı kafir olmak sanıyorlar. Asıl kafirlik onların bu inancıdır.³³

Bizim dinimiz, milletimize değersiz, miskin ve aşağı olmayı tavsiye etmez.³⁴

Belirttiğimiz gibi, Atatürk'ün bu öğütleri Kuran ahlakına uygundur. Kuran'da Allah insana çalışkan olmayı şöyle emretmektedir:

Şu halde Boş kaldığın zaman, durmaksızın yorulmaya devam et. (İnşirah, 7)

Atatürk'ün Sanata Verdiği Önem ve Kuran'daki Sanat Anlayışı

Atatürk, güzel sanatlara ve estetiğe büyük önem vermiştir. Aşağıdaki sözleri bu konudaki düşüncelerini özetler niteliktedir:

Bir millet ki resim yapmaz, bir millet ki heykel yapmaz, bir millet ki fennin gerektirdiği şeyleri yapmaz; itiraf etmeli ki o milletin ilerleme yolunda yeri yoktur.³⁵

Güzel sanatların hepsinde, ulus gençliğinin ne türlü ilerletilmesini istediğinizi bilirim. Bu yapılmaktadır. Ancak bunda en çabuk, en önde götürülmesi gerekli olan Türk musikisidir. Bir ulusun yeni değişikliğinde ölçü, musikide değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir.³⁶

Güzel sanatlara da alakanızı yeniden canlandırmak isterim. Ankara'da bir konservatuar ve temsil akademisi kurulmakta olmasını zikretmek, benim için bir hazdır. ³⁷

Atatürk'ün sanata verdiği bu önem, Kuran'da tarif edilen sanat anlayışına son derece uygundur. Allah Kuran'da sanatın önemini vurgulayan, Müslümanların sanat zevkine işaret eden çok önemli bilgiler vermektedir. Cennet hakkında yapılan tasvirler, orada kusursuz bir sanat zenginliği olduğunu göstermektedir.

Allah Hz. Süleyman'ın sanat anlayışını da Müslümanlara örnek olması için Kuran'da detaylarıyla aktarmıştır. Ayetlerde Hz. Süleyman'ın çok görkemli bir saray yaptırdığı, burada "kaleler, heykeller, havuz büyüklüğünde çanaklar ve yerinden sökülmeyen kazanlar"(Sebe Suresi, 13) bulunduğu bildirilmektedir. Hz. Süleyman'ın sarayının zemininin camdan yapıldığı ve bunu gören Sebe Melikesi'nin bunu bir su sandığı anlatılmakta, Sebe Melikesi'nin bu saraya olan hayranlığına dikkat çekilmektedir. (Neml, 44)

Bu ayetler Müslümanların, özellikle de Müslüman yöneticilerin sanata vermeleri gereken öneme bir işarettir ki, Atatürk'ün konuşmalarında ifade ettiği idealleri ve çeşitli uygulamaları da Kuran ahlakı ile büyük bir uyum göstermektedir.

Atatürk'ün Güzel Konuşma Hakkındaki Öğütleri

Kuran'da geçen önemli mümin özelliklerinden biri de, insanlara güzel söz söylemektir. Yani insanlarla yapıcı, samimi, etkileyici ve akılcı şekilde konuşmak, onlara karşı en kibar ve nezih üslubu kullanmaktır. Kuran ayetlerinde bu konunun önemi şöyle açıklanır:

Görmedin mi ki, Allah nasıl bir örnek vermiştir: Güzel bir söz, güzel bir ağaç gibidir ki, onun kökü sabit, dalı ise göktedir. Rabbinin izniyle her zaman yemişini verir. Allah insanlar için örnekler verir; umulur ki onlar öğüt alır, düşünürler. (İbrahim Suresi, 24-25)

Kullarıma, sözün en güzel olanını söylemelerini söyle. Çünkü şeytan aralarını açıp bozmaktadır. Şüphesiz şeytan insanın açıkça bir düşmanıdır. (İsra, 53)

Atatürk de Kuran ahlakının bir parçası olan "güzel söz söyleme" konusuna büyük önem vermiştir. Kendisinin sohbetleri, söylev ve demeçleri incelendiğinde bu açıkça görülür. Dahası, bu konuda topluma da önemli öğütler vermiştir. Aşağıdaki sözleri Türk gençliğine bu konuda gösterdiği yolun ifadesidir:

Türk çocuğu konuşurken, onun beyan ve anlatış tarzı, Türk çocuğu yazarken, onun ifade üslubu, kendisini dinleyenleri, onun yürüdüğü yola götürebilecek; bu kabiliyeti sayesinde Türk çocuğu kendisini dinleyen veya yazısını okuyanları, peşine takarak yüksek Türk ülküsüne iletebilecek, ulaştırabilecektir.³⁸

Kuran'ın Okunmasına ve Anlaşılmasına Verdiği Önem

Allah Kuran'ı insanlara bir rehber ve rahmet olarak indirmiştir. Allah, Kuran'la insanları karanlıklardan aydınlığa çıkarır, onlara kurtuluş yollarını gösterir. Kuran'ın bu özelliğini bize bildiren ayetlerden biri şöyledir:

Ayetlerini, iyiden iyiye düşünsünler ve temiz akıl sahipleri öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz mübarek bir kitaptır. (Sad Suresi, 29)

Atatürk de Kuran'ı rehber edinmiş bir Müslüman'dır. Yaşamının her döneminde Kuran okutulmasına son derece önem vermiştir. Hafız Zeki Çağlarman Atatürk'ün bu yönünü şöyle anlatmıştır:

Atatürk'ün kız kardeşi Makbule Hanım'la uzun yıllar komşuluk yaptık. Her yıl Ramazan ayı yaklaşınca Atatürk kız kardeşine; "Makbule, Ramazan geliyor, annemize hatim okutmayı ihmal etme" der ve hatim okuyacak hafıza hediye edilmek üzere bir zarf içerisinde para verirdi.³⁹

Atatürk Kuran'ın manasının halk tarafından anlaşılması için de çok büyük bir çaba göstermiştir. Bu amaçla o dönemde var olmayan bir Türkçe meal ve tefsir yazılması emrini vermiştir. Hadimli Efendi'nin Hulasatü'l Beyan fi Tefsiri'l Kuran ve Elmalılı Hamdi Yazır'ın Hak Dini Kuran Dili: Yeni Mealli Türkçe Tefsir'i başta olmak üzere, Cumhuriyetin ilk on beş yılında yani Atatürk'ün hayatı süresince Kuran'la ilgili 10 kadar eser yazılıp neşredilmiştir. Bu eserlerin pek

çoğu da, başta 1936'da Hamdi Yazır'a yaptırdığı eser olmak üzere, halkımıza ücretsiz olarak dağıtılmıştır. Türkçeye çevrilen hadisler de, halkımıza gerçek İslam'ı öğretme çerçevesinde yine ücretsiz olarak dağıtılmıştır.⁴⁰ Yeni aynı dönemde camilerin din görevlisi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla İmam-Hatip okulları açılmıştır. Atatürk, dinin ihyası doğrultusunda gerçekleştirdiği bu faaliyetleri şöyle anlatmaktadır:

İlk olarak Kuran'ın dilimize çevrilmesini istedim. Bu da ilk defa olarak Türkçeye çevriliyor. Hz. Muhammed'in hayatına ait bir kitabın çevrilmesini emrettim.⁴¹

Camilerde okunan hutbelerin gerçek amacına ulaşması, yani insanlara faydalı ve yol gösterici olmaları için aldığı tedbirleri de şöyle açıklamaktadır:

Hutbeden maksat; halkın aydınlanması ve halka yol göstermektir. Hutbe okuyan kimselerin siyasi durumu, toplum durumunu, uygarlık durumunu, uygarlık dünyasının sorunlarını her gün izlemeleri şarttır. Bunun için hutbeler tamamen Türkçe ve günümüze uygun olmalıdır ve olacaktır. (Balıkesir Hutbesi)⁴²

Kuran'ın halka öğretilmesi ve açıklanması çalışmaları da Atatürk'ün dine olan inancının ve dine hizmet anlayışının açık bir göstergesidir. O döneme kadar Türkçeye çevrilmeyen Kuran, ilk olarak Atatürk zamanında Türkçe tercüme ve tefsir edilmiş, bununla toplumun Kuran'ı anlaması ve ondan öğüt alması hedeflenmiştir. Nitekim bu, Kuran'ın indiriliş amacıdır. Ayetlerde Kuran'ın insanlar tarafından anlaşılmasının ve kendi dillerinde okunup kavranmasının önemine şöyle işaret edilir:

Belki onlar öğüt alıp, düşünürler diye, Biz onu (Kur'an'ı), senin dilinle kolaylaştırdık. (Duhan Suresi, 58)

Eğer biz onu yabancı dilde bir Kur'an yapsaydık, elbette şöyle diyeceklerdi: "Ayetleri ayrıntılı kılınmalı değil miydi? / Arap'a yabancı dil mi? / İster yabancı dilde, ister Arapça!" De ki: "O, iman edenler için bir kılavuz, bir şifadır. İnanmayanlara gelince, onların kulaklarında bir ağırlık vardır. Ve Kur'an, onlar için bir körlüktür. Böylelerine, çok uzak bir mekândan seslenilmektedir." (Fussilet Suresi, 44)

Atatürk, Dinimizde Emredildiği Gibi, Barış Yanlısı Bir İnsandır

Kuran Allah'ın insanlara yol gösterici olarak indirdiği bir kitaptır ve Allah Kuran'da insanlara en güzel ahlakı yaşamayı emretmektedir. Bu ahlakın temelinde ise, sevgi, şefkat, hoşgörü, adalet ve merhamet gibi kavramlar yer alır. İslam bireyler arasında olduğu gibi toplumlar ve ülkeler arasında da bu vasıfların hakim olmasını öngörür. İslam kelimesi, Arapçada "barış" kelimesiyle aynı anlama gelir. Kuran ayetlerinde insanlar, yeryüzünde merhametin, şefkatin, hoşgörünün ve barışın yaşanabileceği model olarak İslam ahlakına çağırılmaktadırlar. Bakara Suresi'nin 208. ayetinde şöyle buyrulmaktadır:

Ey iman edenler, hepiniz topluca "barış ve güvenliğe (Silm'e, İslam'a) girin ve şeytanın adımlarını izlemeyin. Çünkü o, size apaçık bir düşmandır. (Bakara Suresi, 208)

Kuran'a göre savaş, sadece zorunlu olduğunda başvurulacak ve mutlaka belirli insani ve ahlaki sınırlar içinde yürütülecek bir "istenmeyen zorunluluk"tur. Bir ayette, yeryüzünde savaşları çıkaranaın inkarcılar olduğu, Allah'ın ise savaşa rıza göstermediği şöyle açıklanır:

... Onlar ne zaman savaş amacıyla bir ateş alevlendirdilerse Allah onu söndürmüştür. Yeryüzünde bozgunculuğa çalırlar. Allah ise bozguncuları sevmez. (Maide Suresi, 64)

Peygamberimiz Hz. Muhammed'in hayatına baktığımızda da, savaşın ancak zorunlu hallerde ve savunma amaçlı olarak başvurulacak bir yöntem olduğunu görebiliriz. Atatürk de İslam ahlakının bu barışçı özelliğini kendisine rehber edinmiştir. Atatürk'ün siyasi doktrini, aynen Kuran'da emredildiği gibi, gerektiğinde savunma amaçlı olarak savaşmak, ancak asıl olarak barış yanlısı olmaktır. Onun ünlü "**Yurtta sulh cihanda sulh**" sözü, bu konuda tarihe geçmiş bir slogandır. Bir konuşmasında ise şöyle demiştir:

"Cumhuriyetin dış siyasetinde özenle güttüğü amaç, uluslar arası barışı korumak ve güven içinde yaşamaktır. Komşularımızla dostluk ve iyi geçinme yolunda her gün biraz daha ilerlemekteyiz."⁴³

ATATÜRK NASIL BİR MİLLET İSTEMİŞTİR?

Atatürk'ün dindarlığının kanıtlarını hem kişisel yaşamında hem de konuşma ve söylevlerinde bulmak mümkündür. Sık sık Kuran okutması, Kuran okunduğunda kimi defalar duygulanarak gözlerinin yaşarması, din ve mukaddesatın önemi konusunda samimi yorumlarda bulunması, kişisel yaşamından edindiğimiz ve kendisinin inancını ortaya koyan bulgulardır. Atatürk'ün Türk Milleti'ne kazandırmaya çalıştığı ahlak ve dünya görüşüne baktığımızda da, hurafe ve yanlış geleneklerden arındırılmış, saf ve samimi bir din anlayışı dikkat çeker. Pek çok konuşmasında dinimizi övmüş ve dinin toplum tarafından anlaşılacak şekilde yaşanması gerektiğine dikkat çekmiştir. Bu konudaki bazı sözleri şöyledir:

... Bizim yüce dinimiz, her Müslüman erkek ve kadına araştırmayı farz kılıyor ve her Müslüman, bu dine bağlananları aydınlatmakla vazifelidir.⁴⁴

Din insanların gıdasıdır. Dinsiz adam boş bir eve benzer. İnsana hüznü verir... Bu dinlerin en sonucusu elbette en mükemmeldir. İslam Dini hepsinden üstündür.⁴⁵

Türkler dinlerinin ne olduğunu bilmiyorlar. Bunun için Kuran Türkçe olmalıdır.⁴⁶

Türk Millet'i daha dindar olmalıdır. Yani bütün sadeliği ile dindar olmalıdır, demek istiyorum. Dinime; bizzat gerçeğe nasıl inanıyorsam, buna da öyle inanıyorum. Şuura aykırı, ilerlemeye engel bir şey ihtiva etmiyor. Halbuki Türkiye'ye egemenliğini veren bu Asya milletinin içinde; daha karışık, yapmacık, batıl inançlardan ibaret bir din daha vardır. Fakat bu cahiller, bu acizler sırası gelince aydınlanacaklardır. Onlar bu aydınlığı göremezlerse kendilerini mahva mahkum etmişlerdir demektir. Onları kurtaracağız.⁴⁷

Atatürk'ün söylev ve öğütleri incelendiğinde, Türk Milleti'nden istediği şeylerin Kuran ahlakına uygun meziyetler olduğu görülür: Bilime ve sanata önem vermek, hurafelerden korunmak, akılcı ve çalışkan olmak, temizlik, estetik ve kaliteye önem vermek, yurdunu ve milletini sevmek gibi... Atatürk'ün bu konudaki bakış açısını şu sözleri özetlemektedir:

Hangi şey ki; akla, mantığa, toplum yararına uygundur, biliniz ki dinimize de uygundur. Bir şey akıl ve mantığa, halkın yararına uygunsa kimseye sormayın. O şey dine uygundur.⁴⁸

Atatürk dini suiistimal etmek isteyen kötü niyetli kimselere karşı halkı her zaman uyarmıştır. Buna meydan vermemek için pek çok konuşmasında halkımızı dinimizi öğrenmeye çağırmıştır:

Bizi yanlış yola sevk eden soysuzlar bilirsiniz ki, çok kere din perdesine bürünmüşler, sâf ve temiz halkımızı hep din kuralları sözleriyle aldata gelmişlerdir. Tarihimizi okuyunuz, dinleyiniz... Görürsünüz ki milleti mahveden, esir eden, harabeden fenalıklar hep din örtüsü altındaki küfür ve kötülükten gelmiştir.⁴⁹

Atatürk Dini Eğitime Büyük Önem Vermiştir

Atatürk bir konuşmasında şunları söylemiştir:

Bizde ruhbanlık sistemi yoktur. Hepimiz eşitiz ve dinimizin buyruklarını eşit olarak öğrenmeye mecburuz. Her fert; dinini, diyanetini, imanını öğrenmek için bir yere muhtaçtır. Orası da okuldur... Nasıl ki, her hususta yüksek meslek ve ihtisas sahiplerini yetiştirmek lazım ise, dinimizin gerçek felsefesini tetkik ve bilimsel ve fenni telkin kudretine sahip olacak güzide ve gerçek büyük alimler dahi yetiştirecek yüksek kurumlara malik olmalıyız.⁵⁰

Dinimizin çok üzerinde durduğu konulardan olan bilim ve eğitim Atatürk'ün de en çok önem verdiği kavramlardandır. Peygamberimiz de bilimle ilgili görüşlerini aşağıdaki hadislerinde açıkça belirtmiştir:

"İlim Çin'de de olsa alınız."

"Bilim Müslüman'ın yitiğidir, nerede bulursa oradan alır."

"Hikmeti al, herhangi bir kaptan çıkmış olmasının sana zararı olmaz."

Bu hadislerin de gösterdiği gibi, bilim ve medeniyet, Allah'ın insanla bahşettiği bir nimettir ve Müslümanlar herhangi bir tutuculuk göstermeden bu nimetleri

en etkili şekilde öğrenmeli ve kullanmalıdırlar. Bu açık fikirli yaklaşımı benimseyen Atatürk de, bilim Çin'de bile olsa onu almayı, diğer bir deyişle Türkiye'yi muasır medeniyetler arasına sokmayı en önemli hedef olarak kabul etmiştir:

Evlatlarımızı o suretle talim ve terbiye etmeliyiz, onlara o suretle ilim ve irfan vermeliyiz ki, ticaret, ziraat ve sanat aleminde ve bütün bunların faaliyet sahalarında faydalı olsunlar, ameli bir uzuv olsunlar. Binaenaleyh maarif programımız, gerek ilk tahsilde, gerek orta tahsilde verilecek bütün şeyler bu görüşe göre olmalıdır.⁵¹

Atatürk, okulların toplum hayatındaki önemiyle ilgili olarak da şunları dile getirmiştir:

Meklep namını hep beraber hürmetle, tazimle zikredelim. Meklep genç dimağlara, insanlığa saygıyı, millet ve memlekete sevgiyi, istiklalin şerefini öğretir. İstiklal tehlikeye düştüğü zaman onu kurtarmak için takibi uygun olan en salim yolu belletir. Memleket ve milleti kurtarmaya çalışanların aynı zamanda mesleklerinde namuskar mütehasıs ve birer alim olmaları lazımdır. Bunu temin eden mekteptir.⁵²

Hutbeden maksat, halkın aydınlatılması ve halka yol göstermektir⁵³ diyen Atatürk aydın, hem çağdaş medeniyeti özümsemiş, hem de dinine samimiyetle bağlı bir millet istemiştir. Onun gerçek amacı ve bizlere bıraktığı miras budur.

YAKINLARININ DİLİNDEN

Yakınlarının, Cumhuriyetimizin kurucusu Ulu Önder Atatürk hakkında anlattıkları onun dine olan samimi bağlılığını bizlere gösteren en güzel örneklerdendir.

Rönesans dergisinin Şubat 1991 sayısında, Ata'nın yakınlarıyla yapılan röportajlara yer verilmiştir. Yakınları Atatürk'ün dindar kişiliğini şöyle anlatmışlardır:

Ülkü Adatepe (Manevi Kızı)

Annemi Zübeyde Hanım büyütüştür. Onun anneme anlattığı bir anıyı aktarayım; Atatürk, 25 Ağustos'ta Kocatepe'ye çıktığı zaman orada şöyle dua ediyor: "Allah'ım, senin bana verdiğin fikir ve zekayla ben bütün planlarımı gerçekleştirdim. Bundan sonrası artık senin mukadderatın..."

Atatürk manevi kızlarından Ülkü'yü çok seviyor ve onunla gezmekten büyük zevk alıyordu.

O, Allah'ına inanan bir insandı. Paşa, Ramazan'da Dolmabahçe'de veya Çankaya'da olduğunda anneme, 'Vasfiye, oruç tutuyor musun?' diye sorar, annem "tutuyorum" dediğinde de çok memnun kalırmış. Bana hastalandığımda dua ettirirdi, kendisi de ederdi. Çok iyi hatırlıyorum; Paratifo geçiriyordum, çok üzölmüş ve beni kurtarması için Allah'a dua etmiş.

Annesi Zübeyde Hanım da çok dindarmış. Anneme daha yedi yaşındayken Kuran dersleri aldirmaya başlamış. Kız kardeşi Makbule Hanım'ın da namazını devamlı kıldığını biliyorum.

Safiye Ayla

Annesi Zübeyde Hanım da, ablası Makbule Hanım da çok dindar insanlardı, namaz kılarlardı. Atatürk, tam dindar, Müslüman bir aile ortamında yetişti.

Atatürk de dindar bir insandı. Çok beğendiği Hafız Yaşar vardır. O Kuran okurken gözlerinden yaşlar boşanırdı. Hatta bütün hocaları toplayıp, ayetleri okuyup izah ederek incelemeler yapardı. Bana 'Allah'ın sana verdiği bu lütfü unutma ve bununla şımarma, mütevazı ol, daima Allah'a şükret.' derdi. Kendisine "Paşam sen şunu yaptın, sen bunu yaptın' diyenlere de 'Bana Allah yardım etti, ben talihli bir insanım.' derdi.

Vasfi Rıza Zobu

Peygamber'e çok hürmet ederdi. Peygamber'in çok sağlıklı bir muhakemeye vakıf olduğuna kaniydi. Bir gece Hz. Peygamber'in askeri dehasından bahsediyordu...

Onun dine, fikre karşı saygılı bir kişiliği vardı. Kuran'a çok hürmeti vardı. Yanında üç hafız vardı; Hafız Yaşar, Hafız Hüseyin ve Hafız Mehmet. Ben o hafızları onun yanında, Çankaya'da tanıdım. Saygıyla dinlerdi. Onun karşı olduğu, yobazlardı.

Cemal Kutay

Dünyada Atatürk kadar İslam Dinini mana ve mefhumuyla kavramış ve onu aslına iade etmek için büyük kavga yapmış başka bir insan yoktur.

Mustafa Kemal, 1300 sene sonra Hz. Muhammed'in ruhunu şadedecek esasları getirmiştir. Mustafa Kemal'e 'dinsiz' diyenler Allah'tan utansınlar. Bugün secdeyi Rahman'a alın koyabiliyorlarsa bu, onun sayesinde. Bugün en geçerli olan meallerden ikisi Ömer Rıza Doğrul ve Ahmet Hamdi Akseki mealleridir. İkisini de Mustafa Kemal yaptırmıştır. O'nun ismini kullananları affetmezdi; 'O büyük adama layık olamazsa ne olacak?' derdi.

Cemal Kutay şöyle bir olayı da aktarıyor; Bir gün Ertuğrul Yatı'nda ressam İbrahim Çallı Ata'nın yanındadır. 'Şu renkleri tuvale almak mümkün müdür?' der. Çallı; 'Tabii, Gazi Hazretleri' diye cevap verir. 'Demek ki siz bu renkleri alabiliyorsunuz' diye tekrarlar Gazi. Çallı; 'Deneyelim ve görelim' der. Ayrılacağı zaman Atatürk, Cevat Abbas'a şunları söyler: 'Söyleyin bu adama bir daha gelmesin. Ne zaman ki haddini bilir, Allah'la boy ölçüşmeye kalkışmaz. Sıraya girer kul olarak, bunu da ispat eden bir eserle gelir, ben o zaman onun affedilmesine şahitlik ederim.'

Füreyya Koral (Kılıç Ali'nin İlk Eşi)

Laikti. Laiklik, dinsizlik değildir. O inançlıydı. Namazını bilmiyorum, ama ilk meclis zamanı kıldığını duymuştum. Kuran'ın Türkçeye çevrilmesi, dinin anlaşılmasına vesile olan büyük bir hizmettir. O, dinin politika aracı olarak kullanılmasına ve istismarına karşıydı. Ve buna hiçbir zaman izin vermedi.

Sabiha Gökçen (Manevi Kızı)

Bir sabah, Ata'nın elini öpmek üzere yanına girdim. İşleri ile meşguldü. Bir süre ayakta bekledim, birden derin bir iç geçirdi ve 'Allah' dedi. (O bunu sık sık tekrarlardı.)

Atatürk hakkında evvelce çok şeyler duymuştum, bu tesirle olacak, bir hayli şaşırdım. O'nun ağzından Allah kelimesini duymak beni şaşırtmış ve heyecanlandırmıştı.

Ata'nın yüzüne şaşkın bir şekilde bakmış olacağım ki; 'Sen dindar mısınız?' diye sordu. Ben de ailemden aldığım din terbiyesiyle 'Evet, dindarım' dedim ve bu cevabımı nasıl karşılayacağını anlamak için ürkek ürkek yüzüne baktım. Cevabım hoşuna gitmişti. 'Çok iyi... Allah büyük bir kuvvettir. O'na daima inanmak lazımdır.' dedi ve bu konuda uzun uzun izahat verdi. Ben de o zaman anladım ki, Atatürk hakkında söylenenlerin aslı yoktur Ata bütün söylenenlerin hilafına dindar bir insandır.⁵⁴

Atatürk'ün Laiklik İlkesi ve İslam

Türkiye Cumhuriyeti, Anayasamızda belirtildiği üzere "laik" bir devlettir. Laiklik tarihte ve günümüzde zaman zaman yanlış anlaşılmış ve yanlış uygulanmış bir ilkedir. Bu nedenle bu ilkeyi ve sonuçlarını detaylı olarak incelemekte yarar vardır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, laiklik ilkesinin temel amacı, toplumda inanç ve ibadet özgürlüğünü tesis etmektir. Laiklik, devletimizin vatandaşlarını bir dini benimseme, bu dinin gereklerini yerine getirme ya da getirmeme konusunda kendi vicdanları ile başbaşa bırakmak ve onlara özgür bir seçim yapma şansı vermektedir. Böylece Türkiye Cumhuriyeti'nin her vatandaşı, sahip olduğu inanca göre özgürce yaşama ve ibadet etme imkan ve güvencesini bulacaktır.

1938 yılında Cumhuriyet Halk Partisi'nin On Beşinci Yılı kitabında da, Atatürk'ün sağlığında benimsenen 'Laiklik Prensibi', şu şekilde izah edilmiştir:

Milli ve içtimai hayata ferdin dinsiz, şu veya bu itikat sistemine mensup oluşu, milli ve içtimai vazifesi bakımından ne bir kusur, ne de bir fazilet sayılamaz. Türkiye'de dinin dünya işlerinden ayrı tutulduğu, Laikliğin ilan olduğu andan itibaren, hiç kimse, hiçbir ibadete icbar edilemez. Hiç kimse vicdanının ilhamı ile kabul ettiği ibadetten men olunamaz.⁵⁵

Dikkat edilirse aslında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sahip olduğu bu laiklik modeli, İslam Dininin özüne de son derece uygundur. Çünkü İslam, inanç için özgür iradeyi ve vicdani bir kabulü şart koşar. Bir insanın İslam'ı din olarak benimsemesi tamamen kendi özgür iradesi ile olmalıdır. İslam'ı kabul ettikten sonra da, Kuran'da emredilen ibadetleri uygulaması ya da men edilen yasaklardan (hırsızlık, cinayet gibi toplumsal bir suç oluşturmuyorsa) sakınması tamamen şahsın kendi vicdaniyla olmalıdır. Elbette Müslümanlar birbirlerini Kuran'da anlatılan ahlaki vasıfların uygulanması için uyarabilir, teşvik edebilirler. Ama asla bu konuda bir zorlama yapılamaz, kişi baskı yoluyla dini uygulamaya yönlendirilemez.

Kısacası laiklik, bütün yurttaşların vicdan, ibadet ve din hürriyetini güvence altına almaktır. Atatürk'ün laiklik fikrini açıklayan Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil de konuyla ilgili olarak şunları söylemiştir:

En canlı cephesi ve en kısa ifadesiyle laiklik; **Din hürriyetini ve bundan doğan vatandaşlık haklarını düşmanlarına karşı korumaktır. Devlet hayatında laikliğin gayesi budur.**

Laik devlet, din hürriyetini ve dindarı her çeşit saldırıya karşı koruyan devlettir.

Laiklik ilkesinin temel amacı, toplumda inanç ve ibadet özgürlüğünü tesis etmektir.

Prof. Dr. Hamza Erođlu da laikliği, 'din hürriyetinin ve bundan doğan hakların korunması ve teminatı' için zorunlu bir şart olarak göstermektedir.⁵⁶

Bunun aksi bir devlet modeli varsayalım. Örneğin insanların zorunlu olarak Müslüman ya da Hıristiyan yapıldığı bir ülkeyi düşünelim. Dahası bu dinlere inanan kişilerin, dinlerin kurallarına göre yaşamaları için de zorlandıklarını farz edelim. Söz konusu devlet modeli, toplumdaki insanları namaz kılmaları ya da kiliseye gitmeleri için devletin kolluk kuvvetleriyle zorlasın. Ya da biraz daha 'ılımlı' bir yöntem benimseyip, namaz kılanlara ya da kiliseye gidenlere ödül versin. Böyle bir devlet, laikliğe tamamen aykırı bir devlet olacaktır. Dahası, bir o kadar da İslam'a ve Kuran'a aykırı olacaktır.

Bunun nedeni, zorla ya da menfaat karşılığı elde edilen bir dini inancın ya da ibadetin, İslam'a göre hiçbir değerinin olmayışdır. Çünkü inanç ve ibadet, Allah'a yönelik ve Allah rızası için olduğunda bir değer taşır. Eğer devlet, insanları inanca ve ibadete zorlayacak olursa, bu durumda insanlar devletten korktukları için dindar olurlar. Bu ise Allah katında makbul olmayan bir dindarlıktır. Din açısından makbul olan, vicdanların tamamen serbest bırakıldığı bir ortamda dinin yaşanmasıdır.

Bu nedendir ki, devletimizin sahip olduğu laiklik ilkesi, hem vicdan özgürlüğü gibi temel bir insani değere hizmet ettiği, hem de bu değere büyük önem veren İslam Diniyle uyum içinde olduğu için, her Türk vatandaşının benimsemesi ve savunması gereken bir ilkedir. Atatürk, laiklik ilkesini şöyle açıklamıştır:

Din, bir vicdan meselesidir. Herkes vicdanının emrine uymakta serbesttir. Biz de dine saygı gösteririz. Düşünüşe ve düşünceye karşı değiliz. Biz sadece din işlerini, devlet ve millet işleri ile karıştırmamaya çalışıyoruz. Kaste ve eyleme dayanan tutucu hareketlerden sakınıyoruz.⁵⁷

Türkiye Cumhuriyeti'nde her ergin kişi dinini seçmekte hür olduğu gibi, bir dinin töreni de serbesttir. Yani, ayin (ibadet) hürriyetine dokunulamaz. Tabiatıyla ayinler (ibadetler), asayiş ve genel ahlak kurallarına karşıt olamaz; politik nümayiş şeklinde yapılamaz. Türkiye Cumhuriyeti'nde herkes Allah'a istediği gibi ibadet eder. Hiç kimseye dini fikirlerinden dolayı bir şey yapılamaz. Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi dini yoktur.⁵⁸

Atatürk'ün de bu açıklamalarından da anlaşıldığı gibi laiklik; kelime manasıyla, dinsizlik veya din düşmanlığı değildir. Laikliği dinsizlik veya dine sırt çevirme olarak algılayan art niyetli kişilere en güzel cevabı yine Atatürk vermiştir:

Laik hükümet kavramından dinsizlik manası çıkarmaya çalışan fesatçılara fırsat vermezsiniz.⁵⁹

Devletimizin sahip olduğu laiklik ilkesi, hem vicdan özgürlüğü gibi temel bir insani değere hizmet ettiği, hem de bu değere büyük önem veren İslam diniyle uyum içinde olduğu için, her Türk vatandaşının benimsemesi ve savunması gereken bir ilkedir.

Bir Fransız gazeteciyle yaptığı röportajda, kendisine sorulan, 'inkılâpların dine karşı nasıl bir tutum içerisinde olduğu' sorusuna da şu cevabı vermiştir: **Siyasetimizi, dine aykırı olmak şöyle dursun, din bakımından eksik bile hissediyoruz.**⁶

Atatürk ve Türk Kadınının Hakları

Kadın hakları ve kadınların erkeklerle eşitliği konusunda Batı ülkelerinde ve toplumlarında yoğun mücadeleler verilmiştir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de bu mücadelelerin en şiddetlileri yaşanmıştır. Ülkemizde ise bu hak, Türk kadınlarına birçok Batı ülkesinden daha önce Atatürk tarafından verilmiş ve hatta adeta sunulmuştur. Türk kadınına III. TBMM tarafından 3 Nisan 1930'da kabul edilen bir yasa ile Belediye seçimlerine katılma hakkı tanınmıştır. 1931 yılında da Türk kadını ilk kez tıp dünyasında varlığını göstermiş ve ilk kadın cerrahımız çalışmaya başlamıştır. 4 Mayıs 1931'de ilk toplantısını yapan IV. TBMM tarafından 26 Ekim 1932'de kabul edilen bir yasa ile Türk kadınına muhtar, köy ihtiyar kurulu üyeliğine seçilme ve seçme hakkı tanınmıştır. Bir sonraki yıl da, 8 Ekim 1934'de kabul edilen ve 5 Aralık 1934'de yürürlüğe giren bir başka yasa ile kadın-erkek eşitliği alanında bütün haklar, "Kadınlara Milletvekili Seçme ve Seçilme Hakkı"nın tanınmasıyla verilmiştir.

Atatürk'ün Kadın Hakları Konusundaki Görüşleri ve Gerçekleştirdikleri

Bugün, dünya aydınlarının ve Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın yaymaya çalıştığı kadın hakları ile ilgili görüşler, Atatürk tarafından çok önceleri dile getirilmiş ve çoğunlukla da uygulama alanına sokulmuştur. Atatürk, Cumhuriyet'in ilanından dokuz ay önce, Şubat 1923'de şöyle demiştir:

Bizim sosyal toplumumuzun başarısızlığının sebebi, kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz ilgisizlikten ileri gelmektedir. Yaşamak demek, faaliyet demektir. Bundan dolayı bir sosyal toplumun bir organı faaliyette bulunurken diğer bir organı işlemezse, o sosyal toplum felçlidir.⁶¹

Bu sözleriyle Atatürk, çağdaş bir düşünce ile kadının toplumdaki yerini belirlemiştir. Atatürk, Türk kadınına duyduğu sevgi ve saygıyı, 1923 yılında Konya'da yaptığı bir konuşmasında şöyle dile getirmiştir:

Dünyada hiçbir milletin kadını, ben Anadolu kadınından fazla çalıştım, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte, Anadolu kadını kadar emek verdim, diyemez. Erkeklerden kurduğumuz ordumuzun hayat kaynaklarını kadınlarımız işletmiştir. Çift süren, tarlayı eken, kağnısı ve kucağındaki yavrusu ile yağmur demeyip, kış demeyip cephenin ihtiyaçlarını taşıyan hep onlar, hep o yüce, o fedakâr Anadolu kadını olmuştur. Bundan ötürü hepimiz bu büyük ruhlu ve büyük duygulu kadınlarımızı şükranla ve minnetle sonsuza kadar aziz ve kutsal bilelim.⁶²

Atatürk, 30 Mart 1923'de Vakit gazetesinde yayınlanan bir beyanatında da şunları söylemiştir:

İnsan topluluğu kadın ve erkek denilen iki cins insandan oluşur. Kabil midir ki, bu kütlenin bir parçasını ilerletelim, ötekini ihmal edelim de kütlenin bütünü ilerleyebilsin? Mümkün müdür ki, bir cismin yarısı toprağa bağlı kaldıkça, öteki yarısı göklere yükselbilsin?

Türkler tarih boyunca, babaerkil denilen aile yapısını gönüllerine yerleştirememişler ve benimseyememişlerdir. İşte Atatürk, milletin geçmişindeki ve özünde var olan fakat özlem haline getirilmiş bir hakkı, bir duyguyu devlet varlığına geçirmiştir. **"Ey kahraman Türk kadını! Sen yerde sürünmeye değil, omuzlar üzerinde göklere yükselmeye layıksın"** diyerek, yaptıklarının gerekçesini az, öz ve en güzel biçimde ifade etmiştir..

Atatürk, 18 Nisan 1935'de kendisinin himayesinde İstanbul'da toplanan ve aralarında ünlü nükleer fizikçi Madam Eve Curie'nin de bulunduğu, dünyanın dört bir yanından gelen kadınların katıldığı "Milletlerarası İlk Kadın Kongresi" delegelerine şöyle seslenmiştir:

"Türk kadınının dünya kadınlığına elini vererek, dünyanın barış ve güveni için çalışacağına emin olabilirsiniz."⁶³

Türk toplumunun gelişip yükselmesinde aile yapısının önemine inanan Atatürk, bu konudaki görüşlerini şöyle dile getirmiştir:

"Bu millet esas terbiyesini aileden almaktadır. Türk milleti öyle analara sahiptir ki her bir devrin büyük adamlarını bu analar yetiştirmiştir. Türk kadını daha büyük nesiller yetiştirmeye kabiliyetlidir." ⁶⁴

Türk kadınları, yüzyıllardır özlemini çektiği haklarına sahip olmada; en azimli, inançlı ve güçlü desteği Atatürk'ten almış ve çağdaş ülke kadınlarının önüne geçmiştir. Örneğin; İtalya'da kadınlar ancak 1948 yılında seçimlere girebilmişler, Japon kadınları ise seçim haklarını ancak 1950 yılında alabilmiştir. Medeni Kanunlarını aldığımız İsviçre'de ise kadınlar, haklarını 1971 yılına kadar alamazken, Türk kadınına 1935 yılında seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.

Atatürk hayatta iken yapılan son seçim olan, 1935 yılı seçimlerinde ilk kez seçilme hakkını da kullanan Türk kadını, TBMM'ne on sekiz kadın milletvekili ile girmiştir. "BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi", "İnsan Hakları Sözleşmesi" gibi konular daha insanlık tarihinin ufkunda bile görünmemişken Atatürk, Türk Kadınına haklarını vermiştir. Bu konuda da Atatürk, çağı ve değişeni değil, değişecek zamanı milletine göstermiştir. İnsanlık tarihi boyunca, tarihin hiçbir döneminde, hiçbir lider kadın hakları konusunda Atatürk kadar önsüzü ve öngörüşlü olmamış, onun kadar uğraş ve savaş vermemiştir.

SONUÇ

Elbette ki din, Büyük Önder'in de dikkat çektiği gibi, demokrasinin ve milli bütünlüğümüzün vazgeçilmez bir parçasıdır. Bir milletin fertlerini bir arada tutan en güçlü bağ olan din; aile, ahlak ve devlet müesseselerinin de devamını sağlayan en önemli unsurdur.

Dinin var olmadığı veya dini değerlerin ortadan kalktığı bir toplumda, bunun kaçınılmaz bir sonucu olarak aile, ahlak ve devlet kavramları da geçerliliğini yitirecek ve kısa süre içinde ortadan kalkacaktır. Böyle bir gelişme, ayrıca, tarihi ve kültürü ne kadar eskiye dayanırsa dayansın bir milleti birbirine bağlayan milli ve manevi tüm bağların parçalanmasını, anarşinin oluşmasını ve toplumun bölünmesini kaçınılmaz hale getirecektir. Bu gerçekleri çok iyi bilen Atatürk, toplumumuzun daha dindar olmasının ve dinini gereği gibi bilmesinin önemini sürekli vurgulamıştır. Bu yazı boyunca aktardığımız konuşmalarına, hayatı boyunca sergilediği tutum ve davranışlarına, karakter

özelliklerine ve yakınlarının onun hakkında söylediklerine baktığımızda **Atamızın, dinine gönülden bağlı samimi bir Müslüman olduğunu görürüz.**

Atatürk, 'gericilik' olarak tanımlanan tehlikenin dinin kendisinden değil, dine sokulan hurafelerden, batıl inanışlardan ve çarpık yorumlardan kaynaklandığını görmüş ve bunları dinden temizlemek için çaba göstermiştir.

Gerçekte Atatürk hiçbir zaman dine karşı olmamıştır. Büyük Önder'in karakteri, yaşantısı, sözleri ve tavırları İslamiyet ile içiçedir. Bu kitapta çok önemli gerçekler gözler önüne serilmiştir. Atatürk'ün sahip olduğu dindarlık, milli ve manevi değerlere olan derin bağlılık ortaya konmuştur. Bu derece dindar, mukaddesata bu kadar yürekten bağlı olan, vatani ve bayrağı uğruna tüm hayatını ortaya koyan, yaşamı boyunca milletin mutluluğu için çalışan bir kişinin ahlak üstünlüğü aşikârdır.

Atatürk, İslam ahlakını ve dinimizin vecibelerini daha aile ocağındaiken öğrenmiş, tahsil yaşamı boyunca da bu bilgilerini geliştirmiştir. Büyük Önderimiz, Müslüman ahlakının güzel bir örneği ve başarılı bir uygulayıcısıdır. **İlk Türkçe Kuran meali de O'nun döneminde, O'nun maddi ve manevi katkılarıyla yayınlanmıştır.** Türk insanının ihtiyaçlarını ve özelliklerini çok iyi bilen Atatürk, Türk Milletini dinin özüne yöneltmeyi amaçlamıştır. Atatürk'ün bize bıraktığı bu miras, her konuda olduğu gibi, din ve laiklik konusunda da modern Türkiye için önemli bir yol göstericidir. Atatürk, laikliği, din ve vicdan özgürlüğünün temeli olarak kabul etmiştir. Bize düşen görev, Atatürk'ün de yaptığı gibi, İslam'ı savunmak ve Allah'ın dinini insanlara öğretmektir.

Harun Yahya

Birinci Baskı: Mayıs 2002 İkinci Baskı: Mart 2006

ARAŞTIRMA YAYINCILIK